

Floromvunden

Et ordhistorisk bidrag

Af HARRY ANDERSEN

I et selskab (oktober 1960) blev en mands udtalelser karakteriseret som *floromvundne*. Meningen var tydelig nok: de var valne, forsigtige, undvigende, fulde af omsvøb etc. Der blev protesteret mod denne betydning, idet det blev hævdet at *floromvunden* betyder højtidelig etc. Der udspandt sig en diskussion om ordets betydning eller rettere betydninger i nuværende dansk rigsmål. Denne diskussion viste tydeligt at der hersker forskellige opfattelser af dette ord, der er en del uklarhed. Diskussionen gav stødet til denne lille undersøgelse der har til formål at kaste lys over ordet. Jeg har rådført mig med en række værker, specielt en række ordbøger.

»Ordbog over det danske sprog« IV (1922) har: bogsprog eller spøgende, omvunden med flor som tegn på sorg (f. eks. om flag). Fra Holger Drachmanns »Forskrevet« (1890) citeres: »Farvel! hele Parnasset lige ned til vore allersidste Dage! Lad os hænge vore floromvundne Lyrer op i Grædepilene« (p. 294). Fra »Blæksprutten« 1895 citeres fra et digt: »det floromvundne Flag« (p. 32). Det anføres endvidere at ordet i jargon anvendes i betydningen: alvorlig, højtidelig. Fra Robert Storm Petersens »Tretten Øre – alt iberegnet« (1915) citeres: »en underlig Mand – – – en mærkelig floromvunden Mand. – Han nød aldrig Spiritus« (p. 44). Dette nu så klassiske sted er fra »En dansk Anarkist«. Citatet bør bringes uforkortet: »min Mester det var en underlig Mand – – – en mærkelig floromvunden Mand. – Han nød aldrig Spiritus – han lod det løbe lige ned.« På side 45 er der et herligt billede af den mærkelige floromvundne Mand: fra fod til den høje hat er han viklet ind i sørgeflor. Vi må mærke os at denne ordbogsartikel er ca. 40 år gammel.

Ulla Albeck »Dansk Synonym-Ordbog« 1941 og anden udgave 1944 har ikke ordet. Harry Andersen »Dansk Begrebsordbog« 1945 har heller ikke ordet. Kaj Bom »Slang« 1948 har *floromvunden*: fordægtigt eller trist udseende (p. 164). I Kaj Boms »Slangordbogen« 1957 – i serien Politikens blå ordbøger – er ordet ikke taget med. Ulla Albeck »Dansk Synonym-Ordbog« 3. udgave 1948 har artiklen *floromvunden*: trist, dyster, begrædelig, højtidelig, højtravende, jfr. *overspændt*, svulstig. Under *højtidelig* anføres bl. a.: højstemt, patetisk, alvorlig, alvorssfuld, dyster, *floromvunden*. »Nudansk ordbog« 1953, 2. udgave 1957 – i serien Politikens blå ordbøger – har: spøgende (til flor II i betydningen 'sørgeflor') bedrøvelig: han så noget floromvunden ud. Ifølge »Nudansk ordbog« kan ordet altså ikke bruges med alvorlig betydning: højtidelig etc. »Synonymordbogen« 1957 ved Allan Karker – i Politikens blå ordbøger – har *floromvunden* under *alvorsfuld* og *bedrøvet*. Her er intet om den spøgende betydning.

Redaktionen beklager, at denne artikel ved en misforståelse er sat med en mindre skrift end de foregående; forfatteren har velvilligt accepteret fejltagelsen.

I »Dansk Synonym-Ordbog« 4. udgave 1957 ved Ulla Albeck, Mikal Rode og Erik Timmermann er artiklen *floromvunden* ændret: *trist*, dystert, lamenterende, begrædelig; højtidelig, højtravende, jfr. *overspændt*, svulstig; afglidende, dunkel, undvigende, forblommet. Her mærker vi os den vigtige udvidelse: afglidende... Under højtidelig anføres *floromvunden* som i 3. udgave. I denne forbindelse gør jeg opmærksom på at ordet *afglidende* ikke kendes af »Ordbog over det danske sprog« (der har *afglide*). »Nudansk ordbog« og »Retskrivningsordbog« 1955 (udgivet af Dansk sprognavn) har ikke *afglide*, »Dansk Begrebsordbog« og »Synonymordbogen« har ikke *afglidende*.

Denne oversigt viser tydeligt at vi har at gøre med et ord der har spaltet sig i en række betydninger siden 1922, da fjerde bind af den store danske ordbog udkom. Der kan vist ikke være tvivl om at Storm Petersens anvendelse har haft en ikke ringe betydning. Han havde jo held til at lancere en række udtryk der er blevet til bevingede ord. »Tretten Øre – alt iberegnet« har en hel serie af sådanne udtryk. Det er slet ikke helt let at bestemme betydningen af »en mærkelig floromvunden Mand«, der står sammen med underlig. Betydningsområdet kan vel angives af ord som aparte, mystisk, højtideligt udseende, alvorfuld. T. Vogel-Jørgensen anfører (under mærkelig som opslagsord): *En mærkelig floromvunden Mand* i »Bevingede ord« 4. udgave 1955 (p. 585). Under *floromvunden* henvises hertil. I 1. (1940) – 3. udgave er *floromvunden* ikke anført under f. Jeg fæster mig ved Kaj Boms »fordægtigt eller trist udseende« og ved »afglidende, dunkel, undvigende, forblommet« i »Dansk Synonym-Ordbog« 4. udgave 1957. Kaj Boms fordægtigt kan vist ikke være rigtig; hans »oversættelse« synes tydeligt at afspejle vanskelighederne ved at komme til rette med dette ord. Vi må også fremhæve »Nudansk ordbog« 1953 med den spøgende anvendelse: han så noget floromvunden ud.

Nogle citater fra 1960 og 1961 viser på en udmærket og slående måde ordets forskellige betydninger i dansk nutidssprog. I filmen »Flemming og Kvik« (1960) siger rektor til lærer Jespersen der kommer styrtende ind på lærerværelset: »Jeg synes De ser noget floromvunden ud«. Lærer Jespersen ligner en tordensky, så ordet må her omskrives ved: højtidelig, truende, meget alvorlig etc. »Politiken« har i et referat af et retsmøde (3/11 1960): »Forsvareren: Hvis De ikke vil udtale Dem om det, så sig det. De har ret til at nægte at udtale Dem, men lad os blive fri for disse floromvundne udtalelser om udenlandske både. Tiltalte: Så ønsker jeg ikke at udtale mig«. Betydningen her er ikke til at tage fejl af, den svarer nøje til den betydning som blev lagt i ordet i det omtalte selskab oktober 1960: undvigende, forblommet etc.

»Det Bedste« november 1960 har: »Alle sagde, at kampen var endt uafgjort – og en mere floromvunden indrømmelse af en bæversejr skal man lede længe efter« (p. 38).

I Tove Ditlevsens roman »To som elsker hinanden« (1960) hedder det om en restauration på Kongens Nytorv: »Hun havde ikke før vidst, at København ejede den slags floromvundne steder. Hun var vant til at komme i lokaler med råt trægulv, borde uden dug...« (p. 35). Om den samme restauration hedder

det længere henne i romanen. »Hun trådte ind i den højtidelige café, der lignede et genrebillede fra halvfemserne« (p. 120).

Ole Hansen skriver i sin kronik »England ved milepælen« (»Politiken« 18-7-1961): »Netop i disse for England så florumvundne uger, præget af indhyllede erklæringer, kan det være spændende at se på, hvad England faktisk har gjort«. Sammenstillingen af *florumvundne* og *indhyllede* er betydningsfuld.

Jacob Paludan skriver i sin anmeldelse af Erik Bertelsen »Skuder på Limfjorden«: »Man ved da så nogenlunde, hvor man er henne: blandt såkaldt rigtige mennesker i den rigtige verden uden alle de florumvundne problemer, visse forfattere disker op med til gene for læseren« (artiklen »Litterær småskibsfart« i »Politiken« 9-9-1961). Eksemplet taler smukt for sig selv.

Ordbogsredaktør Jørgen Glahder har meddelt mig at han – selvfølgelig – kender ordet *florumvunden* i den egentlige betydning: sørgeklædt, alvorlig, højtidelig; men han vil helst anvende det i betydningen: fuld af omsvøb, forsigtig, hemmelighedsfuld, mystisk (jf. Storm Petersens mærkelige florumvundne mand). Om sprogforskeren Marius Kristensen har han engang sagt: han blev med årene mer og mer florumvunden i sine udtalelser.

Jeg er tilbøjelig til at tro at betydningen *undvigende*, *forblommet* etc. er støttet af et ord som *omsvøb*, jf. *svøbe* om. Hertil kommer ord som *tilhulle* (jf. citatet ovenfor fra Ole Hansen) og *tilsløre*, der svarer til *omvinde* med participiumsformen *omvunden*. »Ordbog over det danske sprog« har under *tilhulle*: *tilhulle* den sørgelige sandhed med undskyldende ord (XXVIII (1946)). Det er muligt at ordet *ulden* har spillet med ind: *flor* : *uld*. »Ordbog over det danske sprog« opgiver under *ulden* (XXV (1950)): 6) dagl. om optræden, holdning eller forhold, sag: præget af uklarhed, ubestemthed, valenhed, mistænkelighed o. lgn. 1). Om person (s optræden, holdning, udtalelser): som mangler fasthed, bestemtthed, undgår stillingtagen eller stiller sig noget reservet med hensyn til en sag eller tilslører sit virkelige standpunkt (ved at udtrykke sig uklart eller tvetydigt); også: som ikke er åben og ærlig, men virker noget fordægtig, mistænkelig eller underfundig, 2) om ting eller sag: som der er noget mistænkeligt, muggent eller prekært ved. Her anføres udtrykket: *den er ulden*. Det hedder om betydning 6,2: næsten vulg. »Nudansk ordbog« har under *ulden*: overf.: uklar, lusket med eksemplerne: billedet er uldent i konturerne – der er noget uldent ved ham. »Synonymordbogen« 1957 ved Allan Karker har under *mistænkelig*: betydningsbeslægtet: dubiøs, lusket, misliebig, muggen, skummel, ulden. »Dansk Synonym-Ordbog« 4. udgave 1957 har en artikel *ulden* (som ikke findes i 1.-3. udgave): lodden, pelset; rodet *uklar*; misliebig, mistænkelig, *tvetydig*, fordægtig; vigende, valen.

Det her anførte synes at kunne tale til gunst for at Kaj Bom alligevel ikke har ramt helt ved siden af med sin »oversættelse« *fordægtig*; men det må ikke glemmes at man ved en række betydningsforskydninger – ofte næsten umærkelige – kan få synonymerne slået helt i stykker. Nuancerne her er meget fine, og man kan meget let komme på glat is. Hvad kryds- og tværsordsopgaver byder på i retning af synonymer tør jeg slet ikke tænke på i denne sammenhæng.

Et større materiale end det her meddelte vil sikkert kunne vise hvordan ordet *floromvunden* har spaltet sig. Ordbøgernes oplysninger er ikke helt overensstemmende. Uoverensstemmelserne afspejler på en talende måde den usikkerhed der er overfor dette ord, som efterhånden er kommet langt bort fra betydningen *alvorlig, højtidelig* etc.^{*)}

Ordbøgerne for dansk-engelsk, dansk-tysk etc. har ikke indregistreret betydningen *forblommet, undvigende* etc. Også dette er et talende vidnesbyrd om hvor svært det er at få fat i et ords betydningsnuancer og skiftende valører. Den humoristiske anvendelse har jeg kun set anført et sted! J. Brynildsen »Norsk-tysk ordbog« (1926) har *floromvunden* om fane etc.: *umflort, in schwarzen Krepp (in Trauerflor) gehüllt, mit schwarzem Krepp umwunden*. J. Brynildsen »Norsk-engelsk ordbog« 3. utg. (1927) har: *crepe bound, -draped, draped with crepe, draped in mourning*. Blinkenberg og Thiele »Dansk-fransk Ordbog« (1937): *voilé de crepe, cravaté de c.* »Dansk-svensk ordbog« utarb. af Karin Widman (1951) har *florbehängd!* Vinterberg og Bodelsen »Dansk-engelsk ordbog« (1954): *draped with crepe; (højtidelig) solemn, ceremonious, funeral* N. Chr. Sørensen »Dansk-fransk ordbog« (grundlagt af Vilhelm Stigaard) 1956 anfører: *se floromvunden ud: avoir une mine piteuse*. Adjektivet *piteux* betyder ynkelig, elendig, *faire piteuse mine* oversættes ved: sætte et fortrædeligt ansigt op. Oversættelsen her må karakteriseres som forkert. Den viser hvor dette ord driller. »Dansk-engelsk ordbog« 1957 (i Politikens blå ordbøger) har: humoristisk: *woe begone* (d. v. s. sørgmodig). »Dansk-Svensk ordbog« af Bertil Molde (m. fl.) 1958 har: skämts. *försedd med sorgband; bedrövlig, sorglig*. Denne artikel kan med rette kritiseres. »Dansk-italiensk ordbog« udarbejdet af Poul Høybye og Johanne Mengel (1959) har *avvolto in velo da lutto; (fig.) grave, solenne*. En række ordbøger har ikke medtaget ordet *floromvunden*.

Resultatet af denne lille undersøgelse, der har en foreløbig karakter – den bør sikkert suppleres med flere eksempler – kan samles i følgende: ordet *floromvunden* har flere betydninger i dansk: 1) Den oprindelige betydning: omvunden med flor som tegn på sorg (om flag o. lgn.). 2) Højtidelig, alvorlig. Fra

^{*)} I Mogens Boisens oversættelse af Thomas Manns »Doktor Faustus« (1957) er *floromvunden* brugt på en ret ejendommelig måde. Om hovedpersonen Adrian Leverkühn står der: »Naturligvis var han højt hævet over floromvundne miner og banaliteter som »Nå, knægt, hvad laver vi så i dag?« (kapitel 44, p. 505). Den tyske udgave fra 1947 har: »Natürlich war er weit entfernt von gefalteten Mienen und Trivialitäten wie »Nun, mein Jung, immer brav,« (p. 709). For at være på den sikre side har jeg rådført mig med en specialist i tysk: professor Peter Jørgensen. Ordet *gefaltet* betyder foldet, og (hvis der ikke er en svag hentydning til *gefaltete Hände* foldede hænder) må *gefaltete Mienen* være det man plejer at udtrykke med *feierliche Falten* (im Gesicht) højtidelige folder eller *feierliche Mienen*. Den rigtige oversættelse er altså højtidelige miner eller ansigtet i højtidelige folder. Udtrykket »floromvundne miner« lyder besynderligt i mine ører. Oversættelsen kan ikke være rigtig. Efter Peter Jørgensens opfattelse er ordet *floromvunden* ikke på sin plads her. For ham betyder det noget i retning af det falsk sentimentale. Her har vi en ny opfattelse af dette ords betydning. Bagved synes at ligge at betydningen højtidelig, alvorlig ikke længere kan tages alvorligt. Storm Petersen har måske været med til at give denne betydning et grundskud.

sorg til det alvorsfulde og højtidelige er springet ikke stort. Fra det meget højtidelige til det spøgende er der ofte ikke ret langt i sproget. Den der ser Storm Petersens tegning for sig får spøg ud af alvoren. 3) I de senere år har ordet fået betydningen *dunkel*, *undvigende*, *forblommet* etc., jf. »Dansk Synonym-Ordbog« 4. udgave 1957. I 1948 taler Kaj Bom *fordægtig*. Allan Karker har ikke indregistreret betydningen *forblommet* etc. i »Synonymordbogen« 1957; han kender kun betydningen *alvorlig*, *højtidelig*. Storm Petersens fortælling »En dansk Anarkist« fra 1915 kan have haft en ikke ringe betydning for ordets drejning i retning af det forblommede. Betydningsændringen er sikkert støttet af ord som *omsvøb*, *tilhulle* og *tilsløre* (jf. også Storm Petersens tegning!). Et ord som *ulden* kan have spillet med ind, jf. *flor* : *slør* : *uld*. Der er sikkert mange mennesker der slet ikke vil vedkende sig ordets oprindelige betydning; de vil ikke kunne anvende det i betydningen *alvorlig*, *højtidelig*. De vil blive meget forbavsede når man oplyser dem nærmere om ordets egenartede forhold. Det første eksempel i dansk på betydningen *undvigende*, *forblommet* etc. kender jeg ikke.